

1571
КУЛА БУРИШ

и

ЧАРДАК АЛЕКСИ

1847 године.

У БЕЧУ

у штампарији Јерменскога намастира

1850.

К у л а Б у р и ш и к а

10 априла 1847.

Књигу пише Скадарски везире,
А шаље је у Стамболу граду
А на руке цару господару:
„Султан-царе драги господаре!
„Гору Црну мука притиснула,
„Погибе јој жито у долини,
„Погибе јој стадо у планини,
„Узвија се народ у горама,
„Ништа не зна шта хоће да ради,
„Но отвори благо из ризнице,
„А отвори жито из житнице,
„Домамићеш на то Црногорце,
„Предаће се теби Црногорци,
„Покорићеш ломну гору Црну,
„Учинићеш дину задужбину,
„И прославит' име у свијету.”
А кад цару књигу разумио,
Он накити ситнога фермана,
Отправи га Скадру бијеломе
Осман-паши Скадарском везиру:
„О Османе, моја вјерна слуго!
„Ти отвори благо из ризнице,
„А отвори жито из житнице,
„Те домами к себи Црногорце;
„А дајем ти Турску вјеру тврду:

C-11571

Б. 6274/04

„Ако гору ти покориш Црну,
 „До мене ћеш сјећет' у дивану,
 „Пушићемо из једног чибука,
 „Присрковат' из једног филцана.”
 Када везир ферман прифатно,
 Он на граду обори топове,
 А Скадарске скупи поглавице,
 Те им чита царева фермана;
 Свако ћути, ништа не говори.
 Тад Амзага на ноге скочио,
 Амза Казаз од вароши глава,
 Те за цара не зна ни везира,
 Па везиру био бесједио:
 „Та луд ли си, Скадарски везире!
 „Што ћеш благо трошит' на јабану?
 „Турска земља пуна сиротиње,
 „Сиротињи својој помажите;
 „Благо ће ти штета понијети
 „Ка' да ћеш га усут' у Бојану;
 „Црногорци бити што су били,
 „На спрдњу ће тебе окренути
 „Како су те знали преварити.”
 За то паша не обраћа главе,
 Но ушета у шикли одају,
 Па шарене књиге накитио
 На крајине листом Црногорске:
 Једну посла у тврде Пипере
 А на руке сердара Тодора:
 „О Тодоре Пиперски сердаре!
 „Црногорци стари одметници,

„Црногорци цареви синови.
 „Хајде к мени Скадру на Бојан
 „Да се предаш цару честитоме,
 „И доведи хиљаду Пиперах,
 „Све ћу твоје дароват' Пипере:
 „На хиљаду твојијех Пиперах
 „Све на друга по пар од хаљинах
 „Од црвене чохе венедика,
 „Извезене свилом препреденом;
 „Накићене златом жеженијем;
 „Главарима у срму оружје,
 „А сувише благо из ризнице
 „А сувише жито из житнице
 „Баш сердаре колико ти драго:
 „Ко ће море пресушити сиње,
 „Ко л' цареву хазну испразнити!
 „Док је од вас трага и кољена,
 „Да носите колико ви драго.”
 Јунак добар, ма образа нема,
 Превари се, кукала му мајка!
 Отпреми му хиљаду Пиперах,
 Те примише велике дарове,
 Те примише благо из ризнице,
 Те примише жито из житнице,
 Те примише од срме оружје,
 Те примише Турску џебехану,
 Несрећну се цару предадоше.
 Другу књигу паша накитио,
 Шаље књигу у Бјелопавлиће,
 А на име сва три капетана:

„Црногорци стари одметници
 „Црногорци цареви синови,
 У књизи им обећаје благо
 Ка' Тодору Пиперском сердару
 Но му они књигу отписаше:
 „Што будалиш луда Бошњачино!
 „Ко ће образ за лаже продати
 „И за Турске смрадљиве дарове!”
 Паша трећу књигу накитио,
 Па је шаље у доњу Црмницу
 Капетану Пламенцу Маркиши:
 „О Маркишо млади капетане!
 „Црногорци стари одметници,
 „Црногорци цареви синови.
 „Ево теби сабља о појасу,
 „Султан ти је сабљу поклонио,
 „Хајде и мени Скадру бијеломе,
 „Да се предаш цару честитоме,
 „Води другах штогод више можеш,
 „Ако можеш четири хиљаде,
 „Све ћу ти их у свиту обући
 „Све у свиту и жежено злато,
 „На главаре од срме оружје;
 „Ево теби благо из ризнице,
 „Ево теби жито из житнице,
 „Да носите колико ви драго,
 „Бојана ће пређе пресушити
 „Но у цара блага нестанути.
 „Немој ми се препаст' капетане,
 „Ево теби хазна и џебана,

„Ево теби војска и топови,
 „Ево теби лађе и бродови,
 „Капетане, колико ти драго.”
 Превари се, црн му образ био!
 Осрамоти и живе и мртве,
 Те покупи другах шест стотинах,
 Те објеси сабљу о појасу,
 Те он прими велике дарове,
 Те он прими благо из ризнице,
 Те он прими жито из житнице,
 Прими војску, а прими топове.
 Грохотом се паша насмијао,
 Те у лице пољуби Маркишу,
 И узе га за свога посинка,
 Па говори својој тевабији:
 „Од како сам на ноге устао
 „И почео гледати јунаке,
 „Зорнијега не виђех јунака
 „Од Маркише мојега посинка,
 „До цара му не би наша' пара.
 „Ако Бог да, посинче Маркиша!
 „Тек Црмницу хашар учинимо,
 „Водићу те цару у Стамболу,
 „Искаће те султан за рицала,
 „Искаће те, а пуштит' те не ћу,
 „Не пуштам те пређе своје главе.”
 То Маркиши врло мило било,
 Обећаје што бити не може.
 На ћилим су ноге прекрстили,
 Луле пију, прискрјују кафу,

А на уши шапте непрестано,
 Добро им се лаже сударају.
 Виђи муке на Црмницу горњу,
 Предаде се сва Црмница доња,
 У Црмницу уведоше Турке,
 Унесоше таин и цебану,
 Довезоше од боја топове,
 Предаде се, нико не остаде
 До сокола Ника Поповића,
 И кржаве куле Ђуришића,
 Куле им је војска околила
 Те их зову на аман Турцима.
 Шетају се два добра јунака
 По ливади крај зелена вира,
 У образ су сјетно невесело,
 Грдна их је мука приклопила,
 Грдне су их мисли спопануле:
 Једно бјеше капетан Андрија,
 Друго Бутор од Подгора глава,
 Рече Бутор своме побратиму:
 „Капетане, добар побратиме!
 „Ја не жалим муку преносити,
 „Јер су муке за јунаке дате;
 „А не жалим што гинут' хоћемо,
 „За поштење умиру јунаци,
 „То је наша од старине хвала;
 „Него жалим бруку и грдило
 „Које паде на нашу Црмницу;
 „Од кад памте и причају људи,
 „Црмница је Турачка крвница,

„Црмница је Српска перјаница.” —
 „Не бој ми се, добар побратиме!
 „Починуће брука на грдило,
 „Црмница ће она прва бити.
 „Што можемо војске искупимо,
 „Па што Бог да и срећа јуначка!”
 У ријечи у којој бијаху,
 Док ево ти три добра јунака,
 На раме им бистри цефердари,
 А у појас сребрно оружје,
 Три јунака са поља Цетиња:
 Једно бјеше сердар Мартиновић,
 Друго бјеше Радоњић војвода,
 Треће јунак Мартиновић Ђуро,
 Руке шире, у лица се љубе,
 Питаше се за јуначка здравља.
 Жале им се до два побратима
 Како им се просула нахија,
 Како им је сила појახала.
 Рече сердар Мартиновић Мило:
 „Не бојте се два добра јунака!
 „Доклен су ви браћа Црногорци,
 „Имаћете доста покајницах.
 „Но на ноге, ако Бога знате!
 „Ђуришића кулу уграбимо,
 „Напунимо кулу цебехане,
 „Напунимо добријех јунаках,
 „Јер ако је уграбише Турци,
 „Биће на њој веља погибија,
 „Из куле их изагнат' не ћемо.”

Свиколици на то пристадоше,
 Бирају се крвави јунаци
 Који ће се затворит' у кулу
 Све по пушци и крвавој руци,
 Јер се лако није затворити
 Ни у војску Турску угрезнути,
 Од Цетиња сердар Мартиновић
 С барјактаром Мартиновић Буром,
 Од Његушах Радоњић војвода,
 Од Подгора Перовић Буторе,
 И са њима десетак момчади,
 Отидоше ноћу без мјесеца,
 Те бијелу кулу уграбише,
 Напунише кулу џебехане,
 А на кулу попеше барјака.
 А кад свану и сунце ограну,
 Турска војска барјак опазила,
 Те на кулу војска ударила;
 Ал' се кула Буришића брани,
 На далеко размахује Турке.
 Виче јунак из Турског окола
 Баш на име капетан Маркиша,
 Он дозива кули Буришића
 А на име Мартиновић Бура:
 „Барјактаре Мартиновић Буро!
 „Каква те је хала донијела
 „У несрећну кулу Буришића?
 „Кунем ти се вјером у коју сам:
 „У њој ћу те жива ухватити,
 „Ал' у живу ватру изгорјети,

„На њој барјак Турски поперити;
 „Него излаз' мени на аману,
 „Није лако с царем војевати.”
 Из куле му одговора Буро:
 „О Маркиша, Турски капетане!
 „Што уради, црн ти образ био!
 „Што похули на своје поштење?
 „Ад ајем ти Божју вјеру тврду:
 „Без јада ти кулу не пуштамо,
 „Ни с јадам је пуштити не ћемо,
 „Но ће многе мајке прокукати
 „Докле падне кула Буришића.
 „А уздам се у Бога милога,
 „Ти ћеш твоју кулу оставити,
 „Ја по твојем почепат' пепелу.” —
 „Бе не лудуј Мартиновић Буро!
 „Доклен ми је Скадар на Бојани,
 „А у Скадар Скадарски везире,
 „Око њега Арбанија љута,
 „Не бојим се до Бога никога.”
 Опет њему проговара Буро:
 „Курва био који преварио,
 „Ко превари он је јунак гори.”
 И још шћаху нешто говорити,
 Него танке пушке запуцаше,
 У то приспје сва горња Црмница,
 Побеше се бојем са Турцима;
 Више војске Турске него наше:
 Јача војска Турска него наша,
 Јунаци су бољи Црногорци,

Те у пољу не пуштају Турке,
 Но остаје кула Ђуришића,
 Све остаје међу Турке кула,
 Ма се бране из куле јунаци,
 Око куле размахују Турке.
 Турској војсци добра помоћ дође
 Дођоше јој шездесет барјаках,
 А за њима шездесет стотинах
 Арбанаса љута убојника,
 А пред њима Барски Селим-беже,
 С буљугбашом од Дуге крајине,
 Дођоше јој шездесет шајаках
 А све шајке коштанове лађе,
 Свака пуна од боја цебане,
 Свака пуна од боја захире,
 А у свакој по двадест Тураках
 А пред њима везирски Ђехаја,
 Дођоше јој петнаест бродовах,
 А на њима четрдест топовах,
 А пред њима Мурић Селман-ага;
 Турци су се добро посилили,
 Виде муку са куле јунаци,
 Ал' се муци не подају живи,
 Него бране кулу од Тураках,
 Грдне су их мисли приклопиле:
 Сила Турска, издаја домаћа!
 Но говори Радоњић војвода:
 „О сердаре наша поглавицо!
 „Ти си добар јунак за јунаштво,
 „Но погледај што се урадило:

„Издадоше Кучи свиколици
 „До јаднога Божовић Драгоја
 „И делије Марка Јоковића
 „И сокола Лукића Милоша
 „Са несрећном кућом Ивановом,
 „Војска им је куле опасала,
 „Опасали Турци и Брђани,
 „Предаше се на аман Турцима,
 „Не могоше боја учинити,
 „Шћаше им се утријет' кољено
 „Издадоше Пипери јунаци
 „До крваве куле Вучинића
 „И четири брата Митровића
 „До равнога Лаза на крајину,
 „И са Ст'јене Синановић Јока,
 „До сокола Вула капетана
 „Са четири брата Марковића,
 „До јуначке куће Пилетића
 „Са петнаест браће Ђурковића,
 „До Црначког старог капетана
 „И с Сеоца Лакина Ђукана,
 „Издадоше Ђеца Мартинићи
 „Мартинићи, Брдска кључаница,
 „Губало их јуначко млијеко
 „Што лијепи образ нагрдише!
 „Издадоше листом Мартинићи,
 „До ваљане куће Радовића
 „И Доњег села крвавога;
 „Што су други издали Брђани
 „И Пјешивци до наврх Острога,

„То, сердаре, у пару не бројим
 „Док је здраво кућа Бошковића,
 „Док су здраво сви Покрајвођани,
 „Који вјером преврнути не ће!
 „Докле им се не утре кољено,
 „Па док нам је Петре капетане
 „Са соколом Ђикнићем Стефаном,
 „Па док нам су двије сабље бритке,
 „Двије сабље, до два перјаника,
 „Ружин Стано и Горашев Марко,
 „Од њих дрхти сва Турска крајина;
 „Издадоше Ровца до Мораче
 „Издадоше Ровца сваколика
 „До Пурена Тапушковић кнеза
 „И сердара с братом Радованом,
 „До јаднога Недић Радивоја,
 „До сердара Влаховић Павића
 „И момчета Петра Лучинога;
 „Па издаде сва Црмница доња,
 „Турци јаци, издајници јаци,
 „Мој сердаре, на добро не слуте!
 „Но купимо војску из дубине
 „Да се овђе мушки покољемо,
 „Кад се овђе мушки покољемо,
 „Све ће бити трице и кучине;
 „Ако л' овђе мушки не прегнемо,
 „Ево муке велике сердаре.
 „Ми се нашој кулине бојимо
 „Што се не ће за довијек причат'
 „(Ка' бијела кула Ђуришића),

„Нејаки су овђе Црногорци,
 „А сила је Турска најахала,
 „Нагрдиће нејач Црногорску.
 „Дал' нијеси јучера видио
 „Што хоћаше око вира бити,
 „Да не дође педесет грађанах?
 „Него пиши књиге шаровите,
 „Да дигнемо из дубине војску,
 „Да се с Турском војском покољемо
 „Како смо се клали довијека.”
 Тада сердар на ноге скочио,
 Шарене је књиге накітио:
 Једну посла на равно Цетиње
 А на руке Перу и Ђорђији:
 „Петровићи до два братучеда!
 „Тек примите лист књиге бијеле,
 „Отпремајте војску у Црмницу,
 „Ево нама Турци у походе,
 „Бијела је кула опкољена,
 „Ми се из ње маћи не смијемо,
 „А Турска је војска ојачала,
 „Црногорци љуто инокосни.
 „Већ спремајте војску у Црмницу
 „И поздрав'те до два барјактара,
 „Барјактаре од Цетиња равна,
 „Нека скупе момчад Цетињане
 „Од бијеле куле Војводића
 „Управ браћо до врела Цетиња.
 „А ти брате Петровић Ђорђије
 „Ти појаша јагрзли гаврана,

„А припаши сабљу о појасу,
 „Хајд' пред војском у Црмницу жупну.”
 Па је другу књигу навитио,
 А шаље је Ријечкој нахији
 На рукама Филипа сердара:
 „О Филипе Ријечки сердаре!
 „Тако кажу и причају људи:
 „Од ка' поста ловна гора Црна
 „Да јунака бољега сердара
 „Још у Црној гори не настаде.
 „Дед појаше ђога дебелога
 „А покупи Ријечку нахију,
 „Све војнике хитре убојнике,
 „Хајде с војском к нама у Црмницу;
 „Бе си до сад с њима ударао
 „Није лако душманину било,
 „Неће ни сад, у Бога се надам.”
 Такве сердар књиге отпратио.
 Дође књига на равном Цетињу
 На рукама Перу и Ђорђији,
 Spreма Перо у Црмницу војску,
 А за војском од боја цебану;
 А Ђорђије на ноге устаде,
 Припашује свијетло оружје,
 Припашује сабљу о појасу,
 Гаврана му млађи изведоше,
 Истом сједе вранцу на рамена,
 Док ево ти до два барјактара
 А за њима ђеца Цетињани
 Од бијеле куле војводине

Побратиме до врела Цетиња.
 Отолен се војска окренула,
 А кад дошли на Убле студене
 На чистоме пољу широкоме,
 Док ево ти Филипа сердара
 На његова пулата ђогата,
 Сав у срми и чистоме злату,
 Накосио двије леденице
 А според њих дугачка анцара,
 О рамену бистра цефердара;
 А за њиме двије војеведе
 С Љуботинским Ђуром капетаном;
 А за њима петнаест стотинах
 Све момчета једнакога лика
 Једнакога лика и оружја;
 Питаше се за мир и за здравље,
 Рече сердар с пулата ђогата:
 „Добро дошли браћо Цетињани!
 „Кадагод смо мијешали војску,
 „Вазда нам је добра рука била,
 „По туђем смо чепали пепелу,
 „И сад ћемо, браћо, ако Бог да.
 „Имам добар биљег за јунаштво:
 „Пода мном је ђогат осилио,
 „Не дами се скинут' ни починут'
 „Него хита пут равне Црмнице:
 „Биће наша, ако Бог да, рука.”
 Сађе војска у равну Црмницу,
 И почину виру широкоме
 Крај студене ријеке Црмнице.

Гледе војску Срби из затвора,
 Из бијеле куле Ђуришића,
 Веселе јој граде из пушаках,
 Добро су се војсци послали,
 Грме Турски на војску топови,
 Дају Турци вољу за невољу,
 Али су се добро препанули.
 Двије војске ноћу преноћише,
 Преноћише једна спрема другој,
 Но је наша веселија војска,
 Кола води а игре замеће,
 Скока скаче, камена се бача,
 Пјесне хоре, пушке проламају,
 Веселе се момчад Црногорска,
 Јер су момчад боја зажељела,
 Па не могу јутра ишчекати,
 Огледат' се старијем крвником
 Са оружјем на пољани бојној.
 У то свану и сунце ограну,
 Цебехану војсци раздадоше,
 Те на двоје разредише војску,
 Одредише Ријечку нахију
 С два племена од горње Црмнице,
 Да с' убију бојем са Турцима
 На Мијела до села Годиња,
 Одредише ђецу Цетињане
 С два племена од горње Црмнице
 Да ударе уз поље широко
 Пут кржаве куле Ђуришића
 На бијеле куле Бољевића,

Да избаве кулу Ђуришића,
 И сокола Ника Поповића.
 Тад се сердар на ђогата прими,
 Те прегази ријеку Црмницу,
 А за њиме сва његова војска;
 Тад скочише до два барјактара,
 Прегазише ријеку Црмницу,
 А за њима ђеца Цетињани
 С два племена од горње Црмнице.
 Ал' да видиш муке и невоље
 Од јунака Петровић Ђорђије!
 Грдна га је рана допанула,
 Кумбара му ногу оштетила,
 Не може се с постеље шенути,
 Тол' појухат' јагрзли гаврана,
 Толи сабљу припасати бритку;
 Но му пуца срце у прсима,
 А скачу му сузе на очима.
 Види сердар из затвора војску
 Из кржаве куле Ђуришића
 Са петнаест својих соколовах,
 Веселе јој чине из пушаках.
 А шта ћу ти дуљит' лакрдију,
 Већ удрише млади Црногорци
 Како суха муња из облака,
 А ни муња тако удрит' не ће,
 Свак би река' и би се порека'
 Да нијесу тридесет стотинах,
 Него да су и десет хиљадах:
 Стоји јека, земља се пролама,

Има од шта, драги побратиме!
 Пушке грми дванаест хиљадах,
 Фишти војске дванаест хиљадах,
 А грувају четрдест топовах!
 Није чудо, нит' се чудит' треба:
 Стари су се покљали крвници.
 Виче сердар с пулата ђогата:
 „Бе сте лакци, на вас прогмјело!
 „Бе су Турске главе и оружја?
 „Но свакога мртва унијеше;
 „Нијесте се тако научили.”
 Искочише два момка сокола:
 Мартиновић од Цетиња Саво,
 С двојцом се бори на мегдану,
 Обојицу доби на мегдану:
 Једноме је главу окинуо,
 С обојице скинуо оружје,
 А полеће с Доброга свјетлоћа,
 Те је Турску главу уграбио,
 Уграби је из огња живога,
 Грми ватра да очи испадну,
 Пала жива мука на јунаке:
 Множ Турчина, мало Црногорца,
 Арбанаси крвави јунаци
 Не дају се лако потиснути.
 У то војска Црногорска викну:
 „Уриш ђецо! што се ово ради?
 „Од ватре ни очи искочише,
 „Од ватре ни попрска оружје!
 „Не сагнасмо с мејдана Турчина.”

Учини се страшна мјешавина,
 Убише се свијетлим оружјем,
 Убише се дрвљем и камењем,
 Клети Турци плећа окренуше;
 Ал' зафајду, драги побратиме!
 Близу им се куле намјерише,
 А на куле убојни топови,
 Близу им се лађе намјерише,
 Утекоше, мртве унесоше,
 Одбрани их блато и бродови,
 Одбранише куле и топови,
 А пиличник утећи не шћаше.
 Виђи муке и невоље љуте
 Што на ђецу паде Цетињане
 њихову дружину осталу:
 За село они ударише
 На несрећне куле Бољевића,
 Отвори се кула Ђуришића,
 Те искочи сердар Мартиновић
 Са петнаест својих соколовах,
 Ту је мука што је било није:
 Пусте куле за бој наређене,
 Пусте куле пуне џебехане,
 Пусте куле пунане јунаках,
 Пушке грме, падају јунаци,
 На јуриш се отимају куле;
 Но бирани гину Црногорци:
 Није лако куле узимати!
 Двадест кулах на јуриш узеше,
 Сваку кулу крвљу омастише,

Сваку кулу ватром опалише.
 Ал' да видиш сокола јунака,
 Барјактара Мартиновић Бура!
 На другу се не обраћа кулу,
 Већ на руке носи цефердара,
 Трчи јунак кули Маркишиној
 Како му се пређе захвалио;
 С Буром лете до два побратима
 Од Његушах Радоњић војвода
 С Љуботинским Буром капетаном,
 А за њима двадесет момаках.
 Опazi их Пламенац Маркиша,
 Те с дружином кулу оставио.
 Барјактар га зове Мартиновић:
 „Стан' Маркишо, Турски капетане!
 „Дал' нијесмо вјеру ухватили
 „Да не бјежи један пред другијем,
 „Један другом да не пушти куле?“
 Бјежи курва Пламенац Маркиша
 Бјежи курва окренут' се не ће;
 Тад му пуну кулу изгорјеше.
 Сердар с војском на куле јуриша,
 Куле пале а робље хватају.
 Но је сердар срца милостива,
 Не да роба пређе своје главе,
 Но пуштаје робље на слободу.
 Изгорјеше листом Бољевиће.
 У то присије Ријечки сердаре
 И његова војска сваколика,
 Низ село је напушти војску,

Што утече Цетињском сердару
 Не утече Ријечком сердару;
 Похараше, хашар учинише,
 Четрдесет кулах изгорјеше,
 И стотину робах ухватише;
 Бјежи грдан Пламенац Маркиша
 Су његово стотина момаках,
 Бјежи грдан Скадру на Бојани
 К поочиму Скадарском везиру
 Да му прича што се догодило.

У овом је боју около сто и двадесет било мртвијех
 и рањенијех с обије стране, али их није од Турске стране
 више пало но од Црногорске, јербо су многи Црногорци
 погинули јуришећи на куле, него Црногорци подо-
 ста џебане Турске у кулама узму.

Ове је године порта Отоманска које у одијелу, које
 у новцу, које у житу и у разним стварима, више од сто
 тисућах талијерах потрошила да смути и покоље Црно-
 горце, а то је једино из нечовјечне злобе радила и уз
 мој пркос, само да обори оно правитељство које сам ја
 с много мојега труда и крваве муке у Црној гори поста-
 вио. Али јој би зафајду мука, само што толике новце
 просу и осрамоти себе пред свијетом показавши му сво-
 ју опаку и варварску ђуд.

Владика Црногорски
 П. П. Њ.

Чардак Алексића

около Мишрова дне 1847.

„Буто цвили Ченгију Дед-ага
Уз кољено Мостарког везира:

„Хај помагај, драги господаре,

„Од Ускоках Турскијех крвниках!

„Они су нам очи извадили,

„Они баба посјекоше мога,

„Око њега седамдесет агах

„Све јунака и господичића

„Од све Босне и Херцеговине;

„Бољи бјеше Ченгијћ Смаил-ага

„Са његово триста тевабијех

„Но тридесет на Босну градовах

„Са њихових тридест капетанах.

„Кад погибе Ченгијћ на Млетичку,

„Сву су Турску земљу заплакали

„Заплакали, у црно завили;

„И те смо им јаде опростили.

„Турковати не дају Турцима,

„Пи по раји купити верђије,

„Сјеку Турке на свакоју стану

„Баш од Лима до мора сланого;

„И те смо им јаде опростили.

„Ал' им јаде опростит' не могу:

„Направише од боја чардаке

„А чардаке на земљу цареву

„Без питања цара и везира

„Без тапије ефенди-кадије:

„Дамјановић на Кара-Малинско,

„Жижић Вуле Стругу зенђиломе,

„Около њих шездесет Ускоках,

„У чардаке џебехану ране,

„На чардаке суше Турске главе.

„Те им јаде опростити не ћу,

„Већ ми подај ситну бурунџију

„Да окупим силовиту војску,

„Да ударим на села Ускочка;

„А дајем ти Турску вјеру тврду:

„Хоћу села попалити њина,

„Хоћу робље поробити њино,

„Насјећи се главах од Ускоках;

„Што претече испод сабље моје

„То ћу шћерат' у Морачу тврду,

„Ни ће ваљат' тамо ни овамо.”

Тада скочи Мостарски везире,

Те пољуби Ченгијћа Дед-агу:

„Бе аферим пиле од сокола!

„Ево теби ситна бурунџија,

„Купи војске колико ти драго;

„А ево ти хазна и џебана,

„Носи, сине, колико ти драго.”

Ченгијћ љуби у руку везира,

И прими му хазну и џебану,

Из руках му бурунџију прими,

Па појаха витку бедевију,

Оћера је Гацку широкоме.

Сједе ага на бијелу кулу,

Па шарене књиге растурио:

Прву посла Пјевљу питомоме,
 А на име Бунгур-Сали-аги:
 „Побратиме Бунгур-Сали-ага!
 „Како примиш књигу шаровиту,
 „Устај брже на ноге лагане,
 „Те покупи Фочу и Таслицу,
 „И крвава града Колашина,
 „Хајде с војском преко Колашина,
 „Окрени је равном Сињавином,
 „Те удари на Сировац тврди;
 „У суботу која прва дође
 „Ја ћу мојом војском ударити
 „Ударити на Кара-Малинско,
 „Ударити Стругу зенђиломе,
 „Полазићу кавурске чардаке,
 „Полазићу кавурске газије;
 „Па отолен да се састанемо,
 „Да кавурско робље доведемо,
 „Да кавурске главе окупимо
 „У Дробњаке на широке луке
 „Код бијеле куле Церовића,
 „Бе су наша разбојишта стара.”
 Ону посла, другу накитио,
 Шаље књигу Стоцу на Брегави
 Аци-шеху Турском књижевнику:
 „О ацијо крвава газијо!
 „Устај брже на ноге јуначке,
 „А појаши вранца од мејдана,
 „Од оружја ништа не узимај
 „До о коњу топузину тешку,

„У зобницу књиге и инжиле,
 „Да нам учиш језам и трећате,
 „Без шта Турци умријет’ не могу,
 „Ни кавура добит’ на мејдану.
 „Покупи ми Стоца и Требиње.
 „Корјенића и равну Рудину;
 „Успут узми крваве Никшиће,
 „А Никшићке крваве газије,
 „Е нам без њих тамо пута није.
 „Хајде ацо с војском на Крново.
 „Ама немој ацо одоцнити,
 „У суботу мислим ударити
 „На Ускоке на наше крвнике.”
 Како ага књиге растурио,
 Али ни он не сједи залуду,
 Већ појаха витку бедевију,
 Па од Гацка војску сакупио,
 А од Гацка и Корита жупна,
 Па окрену низ Дугу широку
 Докле дође на Крново равно.
 Када дође на Крново равно,
 Ал’ је ацо први доходио
 И за њиме војске три хиљаде,
 Све хатлије љуте сератлије.
 За Дед-агом до двије хиљаде,
 Све хатлије љуте сератлије.
 Ту ми Турци коње одјашаше,
 Те уморне коње изводаше,
 Па коњима зопцу устакоше,
 А Турци се рахат учинише,

На ледину ноге прекрстише,
 На ледину кафу припекоше,
 И бојничке луле запалише.
 Пију Турци кафу и ракију,
 Докле ноћи испред зоре било,
 Аци-шех се на вранца припео,
 Па проучи језам и трећате.
 Тад сва војска на ноге скочила,
 Сератлије коње појашаше,
 Калаузи војсци најавише,
 Окрену се на Ускоке војска,
 Тајно иде, не чује се војска,
 Јер се боје чете од Ускоках
 Да не даде хабер Ускоцима.
 Ал' Турцима лоша срећа била:
 Из војске им момче искочило,
 И то бјеше родом Црногорац,
 Те протрча на Кара-Малинско,
 И учини хабер Ускоцима,
 Ускоци се љуто узмучише,
 Ускоци се мрко погледаше,
 Нико ништа не зна говорити,
 Зло је гинут' а горе бјезати!
 Рече соко Сава Лаковићу:
 „Бјеж'те жене, и ћецу водите,
 „И велика мала оћерајте,
 „Ђерајте га у Морачи тврдој;
 „А ми ћемо остат' у чардаке.
 „Ако овде листом изгинемо,
 „Мал харчите, ћецу подижите,

„Да се ћеца бију са Турцима,
 „Ако буду Ускочки синови,
 „Ускоке ће светит' од Тураках.”
 Све утече у Морачу тврду,
 Само оста шеснаест пушаках,
 Међу њима Ружа Лаковића
 У чардаку на Кара-Малинско,
 Дају хабер Стругу зенђиломе.
 Кад Стружани хабер разумјеше,
 Рече попе Требјешанин Мићо:
 „Не одвајам мала од чардака;
 „Кад ми Турци посијеку главу,
 „Нека гоне мала великога,
 „Нек нам'јене за попову душу.”
 Докле сину зора од истока,
 Од Бијеле халакнуше Турци,
 Ђуте јадни у чардак хајдуци,
 У чардак су ватру угасили,
 Пред очима пушке заратили,
 Хоће ближе да напуште Турке,
 Плаховито Турци ударише,
 А на чардак огањ оборише,
 Од чардака цјепанице скачу;
 Ђуте јадни у чардак хајдуци,
 У чардак су ватру угасили,
 Пред очима пушке заратили,
 Хоће ближе да напуште Турке.
 Ема Турци боље кидисаше,
 Навукоше сламу и сијено
 Да запале Миркова чардака.

Ускоци су крвави јунаци,
 Те преблизу напустише Турке,
 Готово им чардак запалише,
 Гори ватра уз дирек чардака,
 Него чардак прифатит' не хоће,
 Силни вјетар од истока дуну,
 Плам савија по земљици црној,
 А дим гони у очи Турцима.
 Тад пукоше шеснаест пушаках,
 А фрисуше шеснаест јунаках,
 Поваљаше око себе Турке,
 Попадаше с коња сератлије,
 Натраг клети узбјегоше Турци,
 Повукоше мртве и рањене.
 Ал' да видиш Ченгијћа Дед-агу!
 У руку је сабљу извадио,
 А нагони витку бедевију,
 Сабљом бије сератлије Турке,
 Нагони их Миркову чардаку.
 Зорни Турци боље кидисаше,
 Повукоше на кола колибе,
 Повукоше сламу и сијено
 Да запале крвава чардака;
 Ал' не дају шеснаест Ускоках,
 Бију Турке около чардака,
 Натраг клети узмакоше Турци.
 Вуку собом мртве и рањене,
 Бога ми се препадоше Турци.
 Пјева Вилић Лека у чардаку,
 Припијева Ускочке вукове:

„Хај ће си ми Шундо Бајагићу,
 „И Јакове Потураковићу!
 „Губало вас хајдучко млијеко!
 „Што се кадгођ дома не нађете?
 „Но све с четом у Херцеговину,
 „Те прежите друме и путове,
 „Из бусије сијечете Турке,
 „Хвалите се по Српској крајини
 „Колико сте посјекли Тураках,
 „А вас нема овде на невољи,
 „Да се данас главах нас'јечете
 „На мејдану на Кара-Малинско.”
 Из чардака добар јунак виче,
 А наиме Тодоровић Драго,
 Он дозива у Турску ордију,
 А на име Ченгијћа Дед-агу:
 „О Дед-аго, једна потурице!
 „Што нагониш Турке на чардаку?
 „Но ако ти була није курва,
 „Испани ми на мејдан јуначки,
 „На мејдану на Кара-Малинско,
 „Да с' на остра гвожђа обидемо
 „Бе гледају Турци и хајдуци,
 „Ал' ти драго пјеше на опанке,
 „Ал' на твоју витку бедевију.”
 Чује ага, чут' се не чињаше,
 Но помамни Турци кидисаше,
 На чардака просипљу плотуне,
 Од чардака цјепанице скачу.
 Не дају се шеснаест Ускоках,

Но ваљају око себе Турке,
 Нуто грдне муке на Ускоке!
 Нестаде им праха и олова,
 Но се вуци мрко погледују,
 За остра се гвожђа прифатају,
 Да излете у Турску ордију,
 Да погину на мејдан јуначки,
 Да не горе живи у чардаку.
 Него пуче пушка из чардака
 Стреличина везена шишана,
 Годи Јаков Ченгија Дед-агу,
 Момче лудо, невјешто шишани,
 Препаде се да га не надметне,
 Те је агу ниско потхватио,
 Саломи му од седла јабуку,
 Поквари му пушке у појасу,
 Ал' му пуста тело не дохвати,
 Паде ага с витке бедевије,
 Тада клети узбјегоше Турци,
 Оставише агу под кобилом,
 А загна се Бећир капетане
 Да уграби агу рањенога,
 Но га годи Шућур из чардака
 Грдном га је раном саставио,
 Бјежи рањен Бећир у дружину,
 Но Бог уби Канкараша Драга,
 То је аги прва тевабија,
 Те на агу загон учинио
 Прими агу у седло кобили
 И побјеже с њиме у дружини,

Нањ не пуче пушке из чардака,
 Одбише се Турци од чардака
 Од чардака на Кара-Малинско;
 Па ми онда зорно ударише
 На чардаку под Стругом Жижића,
 На чардака усусе плотуне,
 Од чардака цјепанице скачу.
 Ал' се бране дванаест јунаках,
 Не дају се примаћи чардаку,
 Него бију око себе Турке,
 Пјева попе у чардаку Мићо,
 Припијева Бегана сердара
 И делију Вујачић Стефана:
 „Лопушина Ускочки сердаре!
 „Што си ми се јутрос задоцнио?
 „Нијеси се тако научио.
 „Ти делијо Вујачићу Стефо!
 „Камо теби зекаљ од мејдана
 „Те се хвалиш међу Ускоцима
 „Да ћеш коња угнат' у ордију.
 „Ево Турци, а ево мејдана,
 „Покажи се на твога зекаља.”
 У ријечи у којој бијаше,
 Ето сердар уз Дугу пољану,
 Според њега Стефанна зекаљу,
 А за њима десетак момчади,
 У Турке је сердар ударио,
 А кликује биране јунаке
 Од Ускоках и двије Мораче,
 Според њега Стефо на зекаљу,

Угна зека у Турску ордију,
 Те разгоне око Струга Турке.
 Но плотуни Турски загрмјеше,
 Тако њима Бог и срећа даде
 Те од ватре Турске остадоше,
 Но погипе зекаљ под Стефаном,
 Од њега је Стефан одскочио.
 Од чардака побјегоше Турци,
 А искочи попе из чардака
 С голим ножем у бијеле руке,
 У сломјене Турке угазио,
 Не шће сјећи из реда војнике,
 Јер се боји да се не огреши
 Да Хришћанску не пос'јече главу;
 Него виче што му грло даје:
 „Ко се крстом прекрсти часнијем
 „Он од мене погинути не ће.”
 Крсте му се Турци и Хришћани,
 Ал' се један не зна прекрстити,
 Њему попе посијече главу.
 Грдно Турци бјежати нагнуше,
 А ћера их Бегане сердаре,
 С друге стране попе од Ускоках,
 Догнаше их на Кара-Малинско,
 Тад искочи шеснаест јунаках
 Из чардака на Кара-Малинско,
 Разагнаше Турке уз планину,
 Кликују се крвави јунаци,
 Но се бране у полуму Турци,
 Запуцаше пушке од Тураках,

Те убише брата сердарева,
 И ранише Стрелицу Јакова,
 Дође сердар до брата мртвога,
 На њега се не шће окренути,
 Но у Турке јуриш учинио,
 Добру Турску посијече главу,
 Те му братске ране пребољеше
 Ал' да видиш два сива сокола:
 Лаковића јединца у мајке
 И дијете Алексић Милоша:
 У поћеру ходит' не шћедоше,
 Него иду у претијец војсци,
 У планини Турке претекоше,
 Ко се крсти крстом Хришћанскијем,
 Узимљу му свијетло оружје;
 Ко се крстом не шће прекрстити
 Њега гађу пушком од образа,
 А сијеку ножем од појаса.
 А шта ћу ти дуљит' лакрдију!
 Но Морачки четрдест Ускоках
 Од Тураках јаде порадише:
 Дванаест им главах посјекоше,
 А сувише мртви и рањени
 Које Турци собом одвукоше,
 Педесет их живе похваташе
 Који им се крстом прекрстише,
 Те свијема оружје узеше,
 Без оружја дома отправише
 Нека памте ће су доходили.
 Није чудо, драги побратиме,

Јер Ускоци посјекосе Турке,
 Јер Ускоци узеше оружје:
 Тако су се вазда научили.
 Но је чудо од те женске главе,
 Што учини Ружа Лаковића:
 У поћеру пошла за Турцима
 Те с двојице скинула оружје.
 То је теже свој Турској крајини
 Но њихове посјечене главе.

Како удари Турци на Малинско и на Струг, Сировчани (треће село Ускочко Сировац) не смједни им одмах у помоћ поћи бојећи се себе од Колашина, него у ручања доба потрчи мислећи да су шћели еби до оно доба на њих удрили, они приспиј на Малинско, кад али су се у исти час Малинштани и Стружани из поћере вратили, те дијеле Турску одору, оружје, коње и комору; у исти мах само што су били мало сјели, удари Сали-ага Бунгур су четири тисуће на Сировац, попали Сировачке савардаке и окрени низ Тушину пољем, потеци Сировчани и остали Ускоци на помоћ Сировцу, али ко ће доспјети: три сахата хода, а људи удављени поћером! Срећом Турци не учине много штете, јербо чељад и стока утеку у гору, само што изгоре неколико савардака и једнога слијепца посијеку. Церовићи који су се затекли у Тушину, како у зору чују ударац на Малинско и на Струг, већ су знали што им се хоће, они седам осам са још пет — шесторо момчади која се надесе код њих, забиј чељад у Тушинску црквицу, па еву црквицу испробијај гвожђима, те начини пушкарнице да се бране. Како Бунгура виде низ Тушину, а они се затвори у ону црквицу. Бунгур како не нађе Дед-агу с војском у Тушину знаде што је с њим било, те он наври да прође низ Тушину у Дробњак, али га наши дочекај из оне црквице, неколика Турчина убиј и обрани. Тада се Турци свакојако ухиљени за Дед-агом поврати навише преко Штитја пут Језерах, а ови се отвори из оне црквице, уграби двије главе Турске и отми готово сву ону пјачку што су Турци у Сировцу били попјачкали. Овим се овај бој доврши.

Владика Црногорски

П. П. Њ.